

Till: Strålsäkerhetsmyndigheten
171 16 Stockholm

registrator@ssm.se

Kommentar till Sören Norrbys skrivelse till Strålsäkerhetsmyndigheten 090102 med synpunkter på MKG:s problembeskrivning till myndigheten 081218

Sören Norrby, chef för kärnavfallsavdelningen på Statens kärnkraftinspektion, SKI, under åren 1987-2001 har 090102 skrivit till Strålsäkerhetsmyndigheten med anledning av vad som står i den problembeskrivning som Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning, MKG, i december 2008 lämnade in till myndigheten. Problembeskrivningen var ett bidrag till det arbete som myndigheten för närvarande utför för att ta fram en nationell plan för allt radioaktivt avfall och var efterfrågad av myndigheten. I problembeskrivningen skriver MKG att:

"Den person som var avdelningschef för SKI:s kärnavfallsavdelning mellan 1987 och 2002 har alltid varit en mycket stark förespråkare för industrins KBS-metod. Detta har lett till en avsaknad av ett ifrågasättande och oberoende granskande miljö på kärnavfallsavdelningen på SKI vad gäller industrins arbete med slutförvarsfrågan ända fram till för några år sedan."

I det efterföljande stycket lyfter MKG fram den rapport som Riksrevisionsverket gjorde 1995 ("Kärnavfallsprogrammet: Producentansvar och statlig tillsyn, RRV 1995:22) där det konstaterades att det då fanns stora problem med myndighetens oberoende. I rapporten konstaterades att "under granskningen har vi inte någon gång mött allvarlig kritik mot eller någon som ifrågasatt KBS-metoden".

MKG:s problembeskrivning, Riksrevisionsverkets rapport samt den skrivelse som SKI gjorde till regeringen med anledning av verkets rapport finns att ladda ner på MKG:s hemsida*.

* <http://www.mkg.se/index.php?id=news230>

I sin skrivelse, som bifogas som bilaga 1, har Sören Norrby lämnat fyra kommentarer. Dessa beskrivs kortfattat nedan och MKG lämnar därefter sin kommentar.

Sören Norrbys kommentar 1: Utgångspunkten för kärnavfallsavdelningens agerande var hela tiden kraven i kärntekniklagen. Att myndigheten vart tredje år i yttranden till regeringen konstaterade att industrins arbete med KBS-metoden uppfyllde lagens krav var inte samma sak som att avdelningen okritiskt förespråkade KBS-3 metoden.

MKG menar att det i kärnavfallsavdelningens många yttranden till regeringen över industrins forskningsprogram alltför sällan förts fram kritiska synpunkter på industrins arbete eller på problemställningar som kan finnas med metoden. Detta trots att ifrågasättande synpunkter av allvarlig karaktär lyfts fram av olika aktörer, inklusive Strålsäkerhetsmyndigheten, SSI, i olika remisshandlingar av forskningsprogrammet. För utomstående som följt denna process genom åren är det svårt att dra andra slutsatser än att kärnavfallsavdelningen och dess chef okritiskt stödde industrin och dess arbete med KBS-metoden.

Sören Norrbys kommentar 2: Genom åren har SKI:s granskningsrapporter tagit upp många kritiska synpunkter på områden där SKB enligt SKI:s mening behövde förbättra data och analysmetoder, underförstått som ett nödvändigt villkor för att SKI skulle kunna godta en framtida tillståndsansökan.

MKG menar att SKI i huvudsak har granskat det underlag som industrin tagit fram och som industrin vill ha granskat. SKI har därmed spelat med i ett spel där industrin bestämt vad som varit viktigt. Exempelvis har myndigheten lagt stora resurser för att upprepa industrins modellarbete för långsiktig säkerhetsanalys. Det som har saknats är ett kritiskt ifrågasättande av industrins modeller, teorier och grundläggande antaganden. Ett bra exempel är de problem som nu visar sig finnas med de konstgjorda barriärerna av koppar och lera. Även när det kom rapporter om att det kunde finnas allvarliga problem med kopparkorrosion på slutet av 80-talet och under 1990-talet tog myndigheten inte dessa på allvar. Myndighetens syn var att den saknade ansvar för att granska annat än det som industrin ville att den ska granska. Om det fanns problem eller alternativa perspektiv var det industrins ansvar att utreda dessa. Detta okritiska beteende har lett till att industrin under alla år har kunna hävda att det inte finns några problem med KBS-metoden. Dessutom har både industrins arbete med att avfärda alternativa metoder och industrins frångående av att låta långsiktig miljösäkerhet styra platsvalet godkänts av myndigheten utan egna analyser av kvalitén på industrins underlag. Att industrin skulle ha haft ett intresse av att dölja problem med KBS-metoden och av att påverka analysen av alternativredovisningar och platsvalsfrågor verkar inte ha funnits med i SKI:s kärnavfallsavdelnings begreppsvärld. Trots att Strålskyddsmyndigheten,

SSI, löpande förde fram kritiska synpunkter på industrins arbete och gjorde utredningar som egentligen SKI borde gjort. För utomstående framstår SKI:s kärnavfallsavdelnings industrinära och okritiska beteende som utomordentligt klandervärt.

Sören Norrbys kommentar 3: Den rapport som Riksrevisionsverket gjorde 1995 baserades på en ytlig analys och visade på bristande insikt i tillsyn baserad på teknisk-vetenskaplig kvalitetsgranskning. En betydligt grundligare och kompetentare granskning av SKI:s tillsyn genomfördes av den av regeringen tillsatta "Kommittén för internationell granskning av den svenska tillsynen inom kärnteknikområdet" som 1996 publicerade rapporten "Swedish Nuclear Regulatory Activities- An Assessment, SOU 1996:73". I motsats till betänkandet SOU 1996:73, som ledde till påtagliga åtgärder från både regeringen och SKI, tycks RRV:s rapport över huvud taget inte ha fått något nämnvärt genomslag.

MKG har läst den internationella utvärderingen som redovisas i SOU 1996:73. Den bifogas i två delar som bilaga 2a och 2b. MKG konstaterar att den internationella utvärderingen fokuserar på området reaktorsäkerhet och att bedömningarna av tillsynen på kärnavfallsområdet i huvudsak rör om avdelningen formellt följer lagen. Utredningen beskriver själva att dess uppdrag är att beskriva och bedöma det svenska regelsystemet för myndigheternas tillsyn på det kärntekniska området. Kvaliteten på tillsynsarbetet inom kärnavfallsområdet berörs inte. Däremot stödjer utvärderingen det som beskrivs som "den svenska modellen" med samverkan mellan myndighet och industri. Det är precis den modell som Riksrevisionsverket underkänt i sin rapport. Att den internationella utvärderingen skulle vara grundligare och kompetentare än Riksrevisionsverkets rapport håller inte MKG med om. De är av helt olika karaktär. Riksrevisionsverkets rapport borde ha fått en betydligt större påverkan på kärnavfallsavdelningen på SKI. Tyvärr tror Riksrevisionsverket att en ansökan från industrin om att få bygga ett slutförvar är nära förestående och därför rekommenderar verket inga åtgärder. Om Riksrevisionsverket hade förstått att SKI:s kärnavfallsavdelning skulle komma att fortsätta sitt tillsynsarbete på samma sätt i ytterligare 10-15 år hade rekommendationerna säkerligen varit annorlunda. Att den internationella utvärderingen skulle ha lett till påtagliga åtgärder från regeringen och SKI vad gäller tillsynen inom kärnavfallsområdet är inte sant. MKG hänvisar här till SKI:s PM 2004:03 där myndigheten beskriver uppföljningen av rekommendationerna (bilaga 3). Det enda som kan ha förändrats inom kärnavfallsområdet är att forskning och granskning kan ha koordinerats i större utsträckning mellan SKI och SSI. En sådan samordning hade säkerligen skett ändå. Med tanke på de problem som SSI även fortsättningsvis hade med att få SKI att agera mer kritiskt mot industrin så är det tveksamt om den internationella utvärderingen hade någon som helst påverkan på SKI:s kärnavfallsavdelnings tillsynsarbete. Och Riksrevisionsverkets rapport fick inte den roll som den hade behövt ha.

Sören Norrbys kommentar 4: SKI har varje år granskat SKB:s kostnadsberäkningar för de åtgärder som ska finansieras ur Kärnavfallsfonden och på grundval härav föreslagit regeringen vilka avgifter kärnkraftföretagen nästkommande år skulle betala in till fonden. Vid behov anlätades fristående expertis för specialgranskningar av vissa områden och SKI:s granskningar redovisades i utförliga skrivelser till regeringen. Granskningen av SKB:s kostnadsberäkningar låg jämte granskningen av FUD-programmet till grund för SKI:s godkännande av de årliga utbetalningarna till SKB från fonden.

MKG har noggrant följt just den process som beskrivs ovan och konstaterar att det endast är fråga om bedömningar av vad de framtida kostnaderna för kärnavfallsprogrammet kommer att bli. Vad industrin varje år har använt medlen ur kärnavfallsfonden till har aldrig granskats eller reviderats för att följa upp om medlen använts effektivt. Grunden till denna brist på tillsyn är att fondmedlen av SKI:s kärnavfallsavdelning har uppfattats som industrins egna pengar som de kan göra vad de vill med. Därmed har inte myndigheten ansett att den har något ansvar för att medlen ur fonden används på ett effektivt och ändamålsenligt sätt.

Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning, MKG, respekterar givetvis att Sören Norrby, förre chefen för SKI:s kärnavfallsavdelning, har en annan syn på hur ändamålsenligt avdelningen bedrev sitt tillsynsarbete under den tid han var chef. MKG vidmakthåller att den kritik som i december 2008 framförts i problembeskrivningen till Strålsäkerhetsmyndigheten är relevant och i huvudsak rättvisande.

För närvarande rusar kärnavfallsindustrin fram mot ett platsval och mot en ansökan samtidigt som den saknar grundläggande kunskaper som behövs varken för det ena eller den andra. Hur bra har då kvalitén på myndighetstillsynen varit? Att det dessutom kan finnas alternativa metoder och lokaliseringar som har en bättre långsiktig miljösäkerhet gör inte saken bättre.

Bästa hälsningar,

Johan Swahn
kanslichef, MKG

070-467 37 31
johan.swahn@mkg.se